

Plan van aanpak

Bestrijding van een besmetting van wilde zwijnen met Afrikaanse varkenspest

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

12.10.2018

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Plan van aanpak bestrijding AVP in wilde zwijnen.....	4
3. Preventieve maatregelen om kans op introductie van AVP in wilde zwijnen te minimaliseren	8
4. Maatregelen bij wilde zwijnen / natuurgebieden bij een uitbraak in gehouden varkens.....	9

1. Inleiding

Volgens Richtlijn 2002/60/EC moet een lidstaat bij een besmetting in de wilde zwijnen maatregelen nemen om de verdere verspreiding te voorkomen en binnen 90 dagen na bevestiging van het eerste geval bij wilde zwijnen een programma aan de Europese Commissie voorleggen. Daarin dienen onder andere opgenomen te zijn welke maatregelen zijn genomen en nog genomen worden om de ziekte uit te roeien.

Er worden in de volgende hoofdstukken verschillende maatregelen beschreven.

Hieronder staat een bestrijdingsprogramma voor een *besmetting bij wilde zwijnen* in Nederland (Hoofdstuk 2), waarbij is aangegeven welke maatregelen vanuit Europese regelgeving genomen moeten worden en welke aanvullende nationale maatregelen te overwegen zijn.

Ook wordt een aantal preventieve maatregelen genomen om kans van introductie van de ziekte in wilde zwijnen te minimaliseren (Hoofdstuk 3).

Tenslotte wordt ingegaan op de maatregelen bij wilde zwijnen in een geval van een *uitbraak in een varkenshouderij* of locatie met gehouden varkens (Hoofdstuk 4). Dit is geen onderdeel van het bestrijdingsprogramma, maar is wel onderdeel van de aanpak (beleidsdraaiboek AVP/KVP) bij uitbraak onder gehouden varkens.

2. Plan van aanpak bestrijding AVP in wilde zwijnen

EU maatregelen en acties

EU Richtlijn (RL) 2002/60/EC
Beschikking 2014/709

Indien er een besmetting plaats vindt bij wilde zwijnen moet een lidstaat het volgende doen

- Informeren varkenshouders en de jagers
- Laten onderzoeken van alle geschoten en alle dood aangetroffen wilde varkens
 - Aanwijzen besmet gebied (RL 2002/60 artikel 16) waar bij de afgrenzing ervan rekening wordt gehouden met de uitkomsten van het epidemiologisch onderzoek en de geografische spreiding van de ziekte, met het aantal wilde varkens in het gebied en met de aanwezigheid van belangrijke natuurlijke of kunstmatige hindernissen voor de verplaatsingen van wilde varkens.
- Maatregelen voor gehouden varkens in het besmette gebied:
 - afschermen gehouden varkens: er mag geen contact zijn tussen wilde zwijnen en gehouden varkens noch direct noch indirect via materiaal, mest etc.
 - varkens en sperma, embryo's of eicellen van varkens mogen het besmette gebied niet verlaten om in het intracommunautaire verkeer te worden gebracht
- Varkensbedrijven in het afgebakende besmette gebied onder toezicht plaatsen.
- Opruimen en testen van karkassen van wilde zwijnen.
- Opstellen van een monitoringsprogramma voor wilde zwijnen.
- Opstellen van een programma voor uitroeiing van AVP bij wilde zwijnen
- Oprichten (bijeenoep) groep van deskundigen, bestaande uit dierenartsen, jagers, wildbiologen en epidemiologen.
- Het referentielaboratorium typeert het virus-isolaat. Het laboratorium deelt de informatie met het EU-referentielaboratorium.

Overwegingen

- Deskundigen kunnen geen minimale dichtheid van wilde zwijnen in een bepaald gebied aangeven waaronder de ziekte zich niet zou kunnen handhaven in de populatie (endemisch worden) (EFSA 2018).
- De kans dat de ziekte vanzelf uitsterft in een populatie is niet groot. Die kans hangt van veel factoren af waaronder van de grootte van de populatie. Sommige dieren kunnen langdurig besmettelijk zijn en er zijn soms meerdere worpen per jaar wat de instroom van nieuwe vatbare dieren verhoogt. De omgeving kan ook langdurig verontreinigd blijven. De verwachting is dan ook dat de ziekte zonder ingrijpen zeer waarschijnlijk endemisch wordt in een wilde zwijnenpopulatie.
- Besmettingen in de wilde fauna leiden niet tot het verlies van de self-declared AVP-vrije status (OIE). Een besmetting zou dus niet tot handelsbelemmeringen hoeven te leiden, maar naar verwachting zullen derde landen de handel wel stoppen. Ook binnen de EU (intraverkeer) zal een besmetting naar verwachting problemen geven.
- Hekken over grote afstand zouden niet voldoende effectief zijn in het tegengaan van migratie van wilde zwijnen (EFSA 2018). Om een (klein) besmet gebied kan het wellicht wel bijdragen.
- Wilde zwijnenpopulaties zijn momenteel aanwezig in de provincies Noord Brabant, Limburg, Gelderland en Overijssel.
- Er zijn populaties wilde zwijnen in de grensgebieden tussen Nederland en Duitsland en Nederland en België.
- De verantwoordelijkheid van het reguliere beheer van de populaties ligt bij de provincies.

- Er is geen wettelijke basis voor het zogenaamde nulstandsbeleid. Noord Brabant streeft naar een nul-schadebeleid en Limburg heeft een schade-gestuurde aanpak.

De lidstaat moet volgens artikel 16 van RL 2002/60 een programma opstellen voor uitroeiing van AVP bij wilde zwijnen.

LNV volgt de EU strategie. Hierin worden drie zones onderscheiden: regio I: buffergebied, geen AVP besmettingen; regio II: besmettingen alleen bij wilde zwijnen; regio III: besmettingen bij wilde zwijnen en gehouden varkens

Nederland stelt de volgende aanpak voor.

Aanpak

LNV onderscheidt een situatie waarin een besmetting zich voordoet in een van de drie leefgebieden¹ en in een besmetting buiten deze leefgebieden. De beschrijving gaat uit van een in beginsel te volgen aanpak in beide situaties; differentiatie/maatwerk voor de leefgebieden wordt daarna beschreven.

Algemeen concept²

Het plan van aanpak gaat uit van een focale introductie, een separate introductie op een locatie met wilde zwijnen in Nederland. Dit is op dit moment de meest waarschijnlijke route. Dit plan beschrijft niet een aanpak bij een besmetting door migratie van besmette wilde zwijnen uit België of Duitsland.

Goede samenwerking met onder andere lokale gebiedsdeskundigen, met de provincies, met faunabeheereenheden (FBE) en jagers is van groot belang.

1. Instellen besmet gebied

- a. Er wordt een gebied aangewezen als besmet gebied. Dit gebeurt in overleg met de provincie en na overleg met deskundigen. De deskundigengroep dierziekten gaf in september jl. aan dat het gebied zo klein mogelijk moet zijn. Een en ander hangt af van de lokale situatie. De grenzen zullen worden vastgesteld op basis van dan beschikbare kennis en ervaring.
- b. De grenzen worden zoveel mogelijk vastgesteld op basis van barrières (natuurlijk dan wel artificieel: wegen, kanalen, rivieren etc.).
- c. De besmette populatie moet zoveel mogelijk worden afgezonderd en niet migreren naar buiten het gebied. Dit kan mogelijk worden gemaakt door gebieden af te sluiten. Afsluiting moet ook voorkomen dat nieuwe zwijnen een besmet gebied binnendringen (waar mogelijk nog langdurig virus in de bodem aanwezig is) en zo de infectie in stand houden of opnieuw een infectieketen starten.
Enkele gebieden zijn al afgesloten door rasters of hekken (denk bijvoorbeeld aan terreinen op de Veluwe) of betrekkelijk 'eenvoudig' af te sluiten. Andere zijn lastiger af te sluiten (bijvoorbeeld in Noord Brabant). Afsluiting moet ook gedurende lange tijd worden toegepast.
- d. In het gebied worden maatregelen genomen om de wilde zwijnen zo min mogelijk te verstoren.
- e. Dood gevonden zwijnen worden bemonsterd en kadavers worden verwijderd.
- f. Voor zover de richtlijn dit toelaat kan na een bepaalde periode worden gekeken of maatregelen kunnen worden opgeheven of verlicht of dat andere moeten worden opgelegd.

¹ Centraal natuurgebied Veluwe, Meinweg, Meerlebroek

² Gebaseerd op de EU strategie ASF bestrijding

- g. Mensen die vanwege activiteiten het gebied in gaan dienen passende hygiënemaatregelen te nemen om te voorkomen dat zij de ziekte via materialen verspreiden.
- h. Het besmette gebied dient gemonitord te worden. Als er in het besmette gebied geen AVP-besmette wilde zwijnen meer worden gevonden, wordt bekeken of maatregelen kunnen worden ingetrokken.
- i. In het besmette gebied zal op termijn, in overleg met deskundigen, FBE en de betreffende provincie worden bekeken of en hoe de ziekte kan worden uitgeroeid. Het is mogelijk dat de ziekte vanzelf uitsterft (wellicht mogelijk bij een kleine populatie). Als dat niet gebeurt of niet kan worden vastgesteld, rest alleen het doden van alle wilde zwijnen in het gebied. Daarbij moet rekening worden gehouden met virus-verontreiniging van het milieu die wellicht langdurig kan zijn. Dat betekent dat het gebied ook langere tijd vrij moet blijven van wilde zwijnen.

Doel van deze maatregelen bij aanvang is om rust te creëren zodat wilde zwijnen niet migreren. In deze periode wordt de epidemiologische situatie zo veel mogelijk in kaart gebracht, en kan de inzet van professionals optimaal worden benut. Indien duidelijk is wat de situatie is, zal uiteindelijk een besluit worden genomen over uitroeien van de ziekte.

Overigens moet worden opgemerkt dat het in kaart brengen van de epidemiologische situatie enige tijd zal kosten.

2. *Instellen van een buffergebied*

- a. In een zone rondom het besmette gebied wordt een buffergebied ingesteld.
- b. De afmeting van een zone is niet op voorhand te geven, maar hangt af van de migratiepatronen van de zwijnen en van de lokale situatie. Gedacht wordt aan een zone van 10 km breed, maar dit is niet vastgelegd en wordt vastgesteld afhankelijk van de situatie, de mogelijkheden etc.
- c. In het buffergebied wordt de populatie wilde zwijnen gereduceerd, van buiten naar binnen (dus van de buitenste rand naar de binnenste rand, dus naar het besmette gebied toe). Dit heeft als doel om bij onverhoopte migratie vanuit het besmette gebied of door menselijk handelen de kans op infectie in de buffer te minimaliseren en zo de verspreiding te stoppen.
- d. Een steekproef van geschoten wilde zwijnen zal worden getest op aanwezigheid van AVP.

Doel van deze maatregelen is om bij migratie van wilde zwijnen uit het besmette gebied te zorgen dat een besmetting niet verder spreidt. Spreiding van de ene naar de andere populatie moet worden voorkomen. Door het buffergebied leeg te maken of te houden wordt dit zo veel mogelijk gerealiseerd.

Bij alle activiteiten in het besmette gebied en het buffergebied is het van groot belang dat mensen strikte bioveiligheidsmaatregelen in acht nemen.

Maatwerk aangewezen leefgebied (Centraal natuurgebied Veluwe, Meerlebroek, Meinweg)

In principe wordt het algemeen concept gevolgd. Omdat het hier om aangewezen leefgebieden gaat, geldt voor natuurbeheer een andere verantwoordelijkheid. Daarom is het mogelijk dat er bij een leefgebied een iets andere aanpak wordt gevolgd.

Besmet gebied

1. Nadat de epidemiologische situatie voor zover mogelijk in beeld is gebracht, wordt bezien of de grenzen van het gebied moeten of kunnen worden aangepast.
2. In het besmette gebied zal, in overleg met deskundigen, FBE en de provincie, worden bekeken of en hoe de ziekte kan worden uitgeroeid.

NB. Provincies nemen zelf maatregelen om de leefgebieden te beschermen tegen introductie vanuit de niet-aangewezen gebieden.

Buffergebied

Het kan voorkomen dat het buffergebied een deel van een aangewezen leefgebied overlapt. Ook dan moet worden gezien hoe verspreiding kan voorkomen. Streven is wel afschot, maar of dat kan of wenselijk is in een aangewezen leefgebied wordt bepaald afhankelijk van de situatie.

3. Preventieve maatregelen om kans op introductie van AVP in wilde zwijnen te minimaliseren

De European Food Safety Authority en de deskundigengroep dierziekten hebben aangegeven dat vermindering van het aantal wilde zwijnen de kans op introductie verkleint.

Limburg heeft als beleid dat ze vestiging van wilde zwijnen in vee-intensieve gebieden willen voorkomen. Noord Brabant hanteert als beleid "de provincie heeft niet de plicht de populatie in stand te houden". Gelderland hanteert nulstandbeleid. Overijssel gaat uit van nulschadebeleid.

LNV en de provincie hebben de mogelijkheden besproken van het terugdringen van aantallen wilde zwijnen, vanuit preventief oogpunt. Streven is om buiten de aangewezen leefgebieden het aantal zwijnen actief te reduceren.

Om de aantallen daadwerkelijk te kunnen verkleinen, zijn extra maatregelen bovenop het nu bestaande instrumentarium noodzakelijk. Het betreft zowel het tijdelijk toestaan van de zgn. bewegingsjachtmethode, als het gebruik van de geluiddemper.

4. Maatregelen bij wilde zwijnen / natuurgebieden bij een uitbraak in gehouden varkens

Als er een uitbraak is in een varkenshouderij worden de maatregelen opgelegd zoals in het beleidsdraaiboek KVP/AVP en zoals voorgeschreven door richtlijn 2002/60.

Aanvullend kunnen maatregelen worden genomen om te voorkomen dat de infectie wordt verspreid naar wilde zwijnen.

Door ruimen van besmette bedrijven wordt de bron van infectie weggenomen. Dit draagt bij aan het verminderen van de kans dat wilde zwijnen vanuit de varkenshouderij worden besmet.

In het beleidsdraaiboek zijn de volgende nationale maatregelen opgenomen:

- In het beschermings- en toezichtsgebied (BT gebied) worden wilde zwijnen gemonitord.
- Dode wilde zwijnen worden onderzocht op AVP.
- De varkenshouders dienen contact tussen gehouden varkens en wilde zwijnen te voorkomen door hun dieren op te stallen of af te scherm.

Verder kunnen alle preventieve maatregelen worden overgenomen die worden genoemd in hoofdstukken 2 en 3.

Als de infectie al in wilde zwijnen aanwezig is, zal bovenstaand plan van aanpak van toepassing zijn.